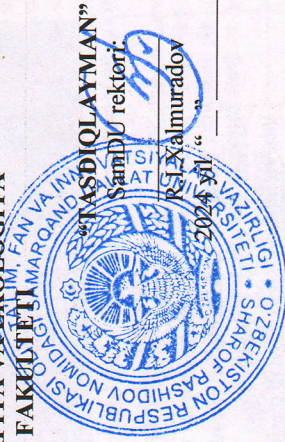


O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV TA'LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
SHAROF RASHIDOV NOMIDAGI
SAMARQAND DAVLAT
UNIVERSITETI
GEOGRAFIYA VA EKOLOGIYA
FAKULTETI



Ro'yxatga olindi:
№ BD-60530300
60530300-1.18
2024 yil 10" 05



GEOTEKTONIKA
FAN DASTURI

Bilim sohasi:	500 000 - Tabiiy fanlar, matematika va statistika
Ta'lim sohasi:	530000 - Fizika va tabiiy fanlar
Ta'lim yo'nalishi:	60530300 – Geologiya

Fan/modul kodi	O'quv yili	Semestr	ECTS – Kreditlar
GET1306	2025-2026	III	6
Fan/modul turi	Ta'lim tili	Hafstadagi dars soatlari	
Majburiy	O'zbek		
1.	Fan nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Umumiy (soat)
	Geofizika	78	102
			180

Fanning maqsadi (FM)	
I. FANNING MAZMUNI	
Fanni o'qitishdan maqsad – Yerning geodinamik o'tmishini qayta tiklash bo'yicha o'tkaziladigan ilmiy-tadqiqotlar, zamonaviy geodinamik vaziyatlarni asoslash foydali qazilmalarni bashorat qilish va qidirishga imkon beruvchi xususiyatlar bilan talabalarni tanishtirish.	
Yangi global tektonika nazariyasiga asoslangan yangi g'oyalar bilan o'tmishda sodir bo'lgan geologik jarayonlarni tiktash va asoslash natijasida foydali qazilmalarni qidirish uchun zamin yaratilishi bilan tanishish.	
Fanning vazifasi – talabalarga tektonik xaritalar yaratishni va qo'llash uslublarini egallashni, regional geodinamik jarayonlar va geodinamik tadqiqotlar o'tkazishni, tektonik rayonlashni va nazariy olgan bilimni amalda qo'llashni o'rgatishdir.	
FM1	

Fan mazmuni	
II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)	
II.1. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:	
Mashg'ulotlar shakli: ma'ruza (M)	
Kirish. Geotektonika fanining predmeti, usullari va rivojlanish bosqichlari.	
Geotektonika fanining asoslari, asosiy vazifalar, o'rganiladigan ob'ekti. Amaliy ahamiyati. Geotektonika fanining yo'nalishlari (Regional geotektonika. Umumiy (nazariy, dinamik, genetik) geotektonika. Eksperimental geotektonika. Tektonofizika. Tarixiy geotektonika. Neotektonika. Amaliy geotektonika. Geotektonikaning fan sifatida rivojlanish bosqichlari.	
M1	
Litosfera va astenosfera.	
Geotektonik tadqiqot usullari: strukturaviy tahlil usuli, fatisiyalar va yotqiziqlar qalinligi taxlili, formatsiyalar taxlili, nomosliklar va tanaffuslar taxlili. uzaro tektonik qiyoslash, geomorfologik, geofizik, geodezik va boshqa. Boshqa fanlar bilan aloqasi.	
M2	
Tektonosfera haqida umumiy tushunchalar.	
Yerni ichki tuzilishi to'g'risida tushuncha. Tektonosfera tuzilishi tarkibi va chegaralari haqida geologik, geofizik ma'lumotlar. Tektonosferani o'rganishda ofiolitlar va chuqur tog' jinslarining ahamiyati. Kontinental va okeanlar tagida o'ta chuqur burg'ulash. Geofizik uslublar. Yer po'sti - kontinental va okeanik tuzilishni, tarkibi, ularning passiv va	
M3	

	aktiv turlari chet o'zaro almashinuv qismlari.
M4	Litosfera plitalari tektonikasining konsepsiyasi Litosfera va astenosfera, ularning o'zaro munosabatlari. Izostaziya. Tektonik jarayonlarning hosil bo'lishi manbalari. Yer mantiyasidagi konveksion oqimlar.
M5	Litosfera plitalari ichkarisidagi sharoitlar. Riftoz, spreding. Litosfera plitalari tektonikasini belgilovchi asosiy holatlari. Litosfera plitalari tektonikasi nazariyasi. Asosiy plitalar.
M6	Okeanlardagi abissal tekisliklar sharoiti. Subduksiya Yerni rivojlanish asosiy konsepsiyalar. Ko'tarilish nazariyasi. Kontraksiya nazariyasi. Pulsatsiya nazariyasi. Rotatsiya nazariyasi. Yerni kengayishi. Chuquridagi differentsiatsiya. Materiklar dreyfi gipotezasi. A. Vegner qarashlari. Mobilizm va fiksizm nazariyalari.
M7	Litosfera plitalari chegaralari-divergent (riftoz) va konvergent (subduksion, kollizion). Tektonik harakatlar, vertikal va horizontal, ularni o'rganish usullari. Lazarli aks etiruvchi uslub, GPS. Yer po'stining hozirgi zamon keskinlik holati, seysmogen harakatlar. Hozirgi zamon tektonik aktivlik va uning tarqalishi. Litosferani plitalarga va mikropitalarga ajratish, ular chegaralari (divergent, konvergent va transform yoriqlar bo'yicha). Litosfera plitalari chegaralaridagi geodinamik vaziyat.
M8	Plitalar ichidagi tektonik jarayonlar. Riftlar - kontinental va okeanlar yagona global tizimi. Rift strukturalarining reliefi, tektonik strukturalari, magnatizmi, harakatlari, seysmikligi, issiklik oqimi. Okeanik va kontinental riflarning o'zaro munosabati. Chiziqli magnet anomalialari va spreding tezligini aniqlash. Subduksiya. O'ta chuqur suv cho'kmalari, orol yoylari, yo'y orti besseyulari. Benof zonalari, ularning tuzilishi va tarqalishi qonuniyatlari, ular magnatizmi va vulkano-plutonik mintaqalar.
M9	Qit'a-okeanlarning o'zaro bir-biriga o'tish mintaqalari Riftoz rivojlanishida kontinental Yer po'stining yemirilishi va okeanik po'stning spredingi. Subduksiya zonalari tarqalishi va ularning tektonik turlari. Oduksiya. Okeanik litosferaning kontinental obduksiya asosiy sabablari. Kolliziya. Asosiy sabablari va belgilari, kolliziya zonalarning chukurlik xususiyatlari. Kontinental va okeanlar ichki plitalari tektono-magmatik aktivligi. Ichki kontinental orogenez.
M10	Kontinentalni passiv va aktiv chekkalari, kontinental okeanga o'tish zonalari. Kontinentalni passiv chet kismalarning elementlari. Shelf. Qit'a qiyaligi. Qit'a etagi. Faol chet kismalarning elementlari.
M11	Kontinent(qit'a)larning burmalangan mintaqalari. Burmalanish turlari. Umumiy siqilishdagi burmalanish, surilmaoldi, tashlanmaoldi, yoriq usti burmalari. Tuzil, granito-gneysli gumbazlar, gravitatsion burmalanish. Tektonik melanjlar, tektonitlar. Burmalanish bosqichlari va davrlari. Qit'a oldi (yoki Sharqiy Tinch okean). Orollar yoylari (Garbiy tinch okean). Orollar yoyi elementlari.
M12	Qit'a platformalari Platformaning asosiy burmalanish yoshi, rivojlanish turlari va geodinamik vaziyat bo'yicha tektonik rayonlashirish. Struktura qavatlar, struktur-formatsion zonalari, tereynlar. O'ta yer dengizi mintaqasi. Shimoliy-Atlantika mintaqasi. Arktika mintaqasi. Burmalangan mintaqalarning ichki tuzilishi. Burmalangan mintaqalarning rivojlanishi. Burmalangan mintaqalarning turlari. Qitalararo mintaqalar. Qitalar cheti mintaqalari. Tinch okeani (xalqqa) mintakasi. Ural-Oxota yoki Ural-Mongol mintakasi.
M13	O'foidlar - qadimgi okean litosferaning parchalari. O'foidlar. Serpentinlashgan ultramafitlar, gabbro, bazaltlar va radiolyarlar majmuasi. Okean yer po'sti va uning tuzilishi, tarkibi, yoshi va shakllanish mexanizmi.

M14	Yer po'stining rivojlanish bosqichlari. Kaynazoy erasi	
	Struktur-moddiy majmualar geodinamik vaziyat indikatorlari (ko'rsatkichlari). Paleotektonik kartalar, ularning turlari. O'folidlar. Serpentinlashgan ultramafitlar, gabbro, bazaltlar va radiolyarlar majmuasi. Okean yer po'sti va uning tuzilishi, tarkibi, yoshi va shakllanish mexanizmi.	
III. Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar: amaliy (A)		
Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi.		
A1	Kirish. Kursning asosiy vazifalari	
A2	Tektonik tadqiqot usullari	
A3	Tektonosferaning tuzilishi	
A4	Litosfera	
A5	Astenosfera.	
A6	Litosfera plitalari tektonikasi.	
A7	Yerni rivojlanish konsepsiyasi.	
A8	Xozirgi zamon tektonik jarayonlari va ularni o'rganish usullari.	
A9	Litosfera plitalari (chegaralari-divergent (riftogen) va konvergent (subduksion, kollizion).	
A10	Riftogenez va spreading.	
A11	Subduksiya va obduksiya.	
A12	Kolliziya va kontinentlarning plita ichi faoliyati.	
A13	Kontinentlarning passiv va aktiv chekkalari.	
A14	Kontinetdan okeanga o'tish zonolari.	
A15	Kontinentlarning burmalangan mintaqalari.	

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar.

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular

“Geotektonika” fani bo'yicha mustaqil ta'lim va ishlarning kalendar tematik rejası

№	Mustaqil ta'lim mavzulari
1.	Getektonika va geodinamik jarayonlar.
2.	Yerning geologik va geofizik modeli
3.	Mamlakatimiz xududining tektonik tuzilishi
4.	Issiqlik va mantiyani reologik holati.
5.	Yerning geotermik maydonini rayonlashtirish. Yerning gravitatsion xilma-xilligi.
6.	Yer qobiqlarining kimyoviy tarkibi va tuzilishi.
7.	Paleomagnit usuli. Issiqlik nuqtalar.
8.	Paleoiklimiy va paleobiogeografik usullar.

3.	V. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar) Fanni o'zlashtirish natijasida talaba: • Litosferaning tuzilishi, harakatlar, deformatsiyasi va uning rivojlanishi haqida umumiy ma'lumotlar; tektonosfera va uning chegaralari;
----	---

	tektonosferaning tarkibi va tuzilishi haqidagi ma'lumotlar manbalari; qit'a va okeanik yer po'sti, ularning tuzilishi, passiv va faol qit'a chetlarda tutashish usullari haqida <i>tasavvurga ega bo'lishi</i> kerak. • Moxorovich yuzasining tabiatini; yuqori va quyi mantiyani; litosfera va astenosfera, ularning o'zaro ta'sirini; Yer mantiyasida konveksiyani; zamonaviy vertikal va gorizont tektonik harakatlarni va ularni o'rganish usullarini; litosfera plitalarning chegaralarini, transformali yer yoriqlari bo'yicha chegaralarini; asosiy geodinamik vaziyatlarni; riftogenezni; subduksiya; obduksiya; kolliziya; plita ichi faolligini; litosfera asosiy strukturaviy birliklarining tuzilishini va rivojlanishini; okeanlarning ichki hududlarini; qit'a-okean chegaraviy hududlarini; qitalarning burmali qambarlarini; qit'a platformalarini; burmalanish va burmalanish uzilmalarini <i>bilishi va undan foydalana olishi kerak.</i> • Kontinentlar va okeanlar tagida o'ta chuqur burg'ulash; kompyuterda tog' jinslarini tarkibini qayta ishlash; tog' jinslari tarkibini to'g'ri tahlil qilish va ilmiy jihatdan samarali ishlatish <i>ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak.</i>
--	---

VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:

- ma'ruzalar;
- interfaol keys-stadilar;
- *munozara*,
- *o'z-o'zini nazorat*.
- “Aqliy hujum” ,
- “Muammo” ,
- Krossvord
- Annogrammalar
- Ko'chma dars mashg'ulotlari

VII. Kreditni olish uchun talablar:

Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'liq o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy nazorat shakllari, hamda mustaqil ta'limda berilgan vazifa topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat ishini topshirish

6. ASOSIY ADABIYOTLAR:

1. Абдуллаев Р.Н., Наврузов С.С., Нурходжаев А.Б.1., Джулиев А.Х. Геотектоника. "МРИТИ"ДК. 2016.
2. В.Е.Хаин, М.Г.Ломизе. Геотектоника с основами геодинамики. М.:Недра, 1995
3. Т.Н.Долимов, В.И.Троицкий. Эволюцион геология. Ташкент: ЎЗМУ, 2005,2007
4. SH.A. Sultonov. Geotektonika – Qarshi-2014.

QO'SHIMCHA ADABIYOTLAR:

4. Мирзиёев Ш.М. Қонун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш-
юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигини гарови. Тошкент, Ўзбекистон
нашриёти, 2017.
5. В.Е.Хайн, А.Е.Михайлов. Общая геотектоника, М.:Недра, 1985
6. А.Мияширо и др. Орогенез, М.:Недра, 1985 Ле Пишон и др. Тектоника
плит, М.:Недра, 1982

AXBOROT MANBALARI:

1. www.ziyounet.uz
2. www.geokniga.org
3. WWW.geo.web.ru
4. www.wikipedia.com

7.	Fan dasturi Sh.Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti Kengashining 2024 yil "24" avgustdagidagi 1 -son bayonnomasi bilan ma'qullangan.
8.	Fan/modul uchun mas'ullar: Amirqulov M.D. – Sharof Rashidov nomidagi SamDU, "Geologiya va gidrometeorologiya" kafedrasi o'qituvchisi.
9.	Taqrizchilar: B.Bobonazarov – "O'zbekgidrogeologiya" DM, Davlat geologik monitoring xizmati Samarqand kuzatish stansiyasi boshlig'i, (tashqi). Raxmonov B. – Sharof Rashidov nomidagi SamDU, "Geologiya va gidrometeorologiya" kafedrasi professori, t.f.n. (ichki).

Universitetning 2024-yil 16- avgustdagi 301-ij buyrug'i asosida
Fan dasturlari va mustaqil ta'lim topshiriqlarini ishlab chiqishga ma'sul ishchi
guruhi:

Rais – Xaydarov S.A. va InnoVatsiyalar Samarqand Davlat Universiteti

Kafedra mudiri:

B.A. Meliyev

Fakultet dekani:

S.B. Abbasov

Sh. Rashidov nomidagi

SamDU O'quv ishlari bo'yicha

1-proroktor:

A.S. Soleev

Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti Geografiya va
ekologiya fakulteti "Geologiya va gidrometeorologiya" kafedrasi ass.
M.D.Amirqulov tomonidan 60530300 – Geologiya ta'lim yo'nalishi talabalari
uchun "Geotektonika" fanidan tayyorlangan fan dasturiga

TAQRIZ

Mazkur fan dasturi o'quv jarayonida Geotektonika fani umumiy geologiya,
foydali qazilmalar geologiyasi, strukturaviy geologiya, foydali qazilmalarga doir
bilimlarni umumlashtirib, mazkur fanning dolzarb muammolarini aniqlash va ularni
hal etish yo'llari bo'yicha bilim va ko'nikmalarni shakllantirishga qaratilgan.
Shuningdek, fan dasturida fan kodi, o'qitiladigan semestri, mashg'ulotlar shakli va
semestrga ajratilgan soatlar, mustaqil ta'lim topshiriqlari va unga ajratiladigan
talablar, talaba to'plashi lozim bo'lgan kredit miqdori, baholash shakli, fanni o'qitish
tili, fanning maqsadi, o'zlashtirish uchun boshlang'ich bilimlar, ta'lim natijalari
bevosita bilimlar jihatidan va ko'nikmalar jihatidan berilgan. Bundan tashqari talaba
uchun dasturda mashg'ulotlar shakli, xususan ma'ruza bo'limida olingan nazariy
bilimlar natijasida talabalar bilimlarni bilishi hamda o'zlashtirilgan bilimlar
natijasida nimaga erishishi berilgan. Dasturda mustaqil ish ta'limni bajarish
bo'yicha talablar, asosiy adabiyotlar va qo'shimcha adabiyotlar hamda berilgan.
"Geotektonika" fan dasturi OTM uchun me'yoriy-uslubiy hujjat hisoblanib

tegishli fan bo'yicha ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil etish va o'qitilishiga
qo'yiladigan talablarga to'liq javob beradi, shuningdek talabalarni Geotektonika
fani bo'yicha yuqori bilim darajalarini egallaydi.

ass. M.D.Amirqulov tomonidan tuzilgan fan dasturi belgilangan tartibga mos
keladi va undan o'quv-jarayoniga foydalanish mumkin.

"O'zbekgidrogeologiya" DM

Davlat geologik monitoring xizmati

Samarqand kuzatish stansiyasi boshlig'i: B.Bobonazarov

Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti Geografiya va ekologiya fakulteti "Geologiya va gidrometeorologiya" kafedrası ass.
M.D.Amirqulov tomonidan 60530300 – Geologiya ta'lim yo'nalishi talabalari uchun "Geotektonika" fanidan tayyorlangan fan dasturiga

TAQRIZ

Mazkur fan dasturi o'quv jarayonida Geotektonika fani umumiy geologiya, foydali qazilmalar geologiyasi, strukturaviy geologiya, foydali qazilmalarga doir bilimlarni umumlashtirib, mazkur fanning dolzarb muammolarini aniqlash va ularni hal etish yo'llari bo'yicha bilim va ko'nikmalarni shakllantirishga qaratilgan. Shuningdek, fan dasturida fan kodi, o'uladigan semestri, mashg'ulotlar shakli va semestrga ajratilgan soatlar, mustaqil ta'lim topshiriqlari va unga ajratiladigan talablar, talaba to'plashi lozim bo'lgan kredit miqdori, baholash shakli, fanni o'qitish tili, fanning maqsadi, o'zlashtirish uchun boshlang'ich bilimlar, ta'lim natijalari bevosita bilimlar jihatidan va ko'nikmalar jihatidan berilgan. Bundan tashqari talaba uchun dasturda mashg'ulotlar shakli, xususan ma'ruza bo'limida olingan nazariy bilimlar natijasida talabalar nimalarni bilishi hamda o'zlashtirilgan bilimlar natijasida nimaga erishishi berilgan. Dasturda mustaqil ish ta'limni bajarish bo'yicha talablar, asosiy adabiyotlar va qo'shimcha adabiyotlar hamda berilgan.

"Geotektonika" fan dasturi OTM uchun me'yoriy-uslubiy hujjat hisoblanib registrlili fan bo'yicha ta'lim-tarbiya jaryonini tashkil etish va o'qitilishiga qo'yiladigan talablarga to'liq javob beradi, shuningdek talabalarni Geotektonika fani bo'yicha yuqori bilim darajalarini egallaydi.

ass. M.D.Amirqulov tomonidan tuzilgan fan dasturi belgilangan tartibga mos keladi va undan o'quv-jarayoniga foydalanish mumkin.



SamDU Geologiya va gidrometeorologiya
kafedrası professori: B.Raxmonov